

Карел Чапек

Смъртта на Архимед¹

---

1. АРХИМЕД (около 287–212 г. преди н.е.) – най-големият математик и механик в древността, изобретател на машини, които твърде много допринесли за отбраната на родния му град Сиракуза, така че той могъл в продължение на две години да отблъсква нападенията на римляните. При превземането на Сиракуза Архимед бил убит.

Тя, историята с Архимед, не се е случила точно така, както я описват; вярно е наистина, че е бил убит, когато римляните превзели Сиракуза², но не е истина, че в къщата му нахълтал някакъв римски войник да дири плячка и че Архимед, задълбочен в чертаенето на някаква геометрична конструкция, изръмжал недоволен: „Не ми разваляй окръжностите!“ Преди всичко Архимед не е бил някакъв разсеян професор, който да не вижда какво става около него; напротив, по природа той бил истински военен, който изобретил за Сиракуза различни бойни машини за отбрана на града; освен това римският войник не е бил някакъв пиян мародер, ами един образован и амбициозен шабен стотник, на име Луций, който много добре е знаел с кого има работа и съвсем не бил дошъл да граби, ами още на прага отдал чест и казал:

– Бъди здрав, Архимеде!

Архимед вдигнал поглед от покритата с восъчен слой табличка, на която той наистина чертаел нещо, и казал:

– Какво има?

– Архимеде – казал Луций, – ние знаем, че без твоите военни машини Сиракуза не би се удържала нито месец; така ние бяхме принудени да се разправяме с нея цели две години. Ние, военните, ценим тези неща, не се съмнявай в това. Отлични машини. Поздравявам те.

Архимед махнал с ръка.

– Че това нищо не е, моля ти се. Обикновени метателни механизми – ами, играчка и половина. От научно гледище това няма особено значение.

– Но от военно има – заявил Луций. – Слушай, Архимеде, аз съм дошъл да ти предложа да работиш за нас.

– За кои вас?

– За нас, римляните. Не може да не си разбрал, че Картаген³ е в упадък. При това положение защо трябва да му се помага? Сега ще му видим сметката на Картаген, ти си гледай работата. А вие всичките би трябвало да ни помагате.

---

2. СИРАКУЗА – най-старата дорийска колония в Сицилия и едно от най-старите гръцки селища в Сицилия изобщо. Основана около 734 г. преди н.е., тя се разраства твърде скоро в резултат на оживената търговия, която води. През време на Първата пуническа война сиракузският цар Хиерон своевременно се присъединил към римляните. След смъртта на Хиерон обаче Сиракуза влязла в преговори с Картаген, затова римляните я обсадили през 213 г. преди н.е. и след две години я превзели и опустошили.

3. КАРТАГЕН – древен град, основан към края на 8 век преди н.е. на северния бряг на Африка (на североизток от град Тунис). В Третата пуническа война (149–146 г. преди н.е.) градът бил превзет от римляните и разорен.

– Защо? – измърморил Архимед. – Та ние, сиракузците, сме си гърци. Защо ще ви помагаме?

– Защото живеете в Сицилия, а на нас Сицилия ни е нужна.

– За какво ви е нужна?

– Защото искаме да наложим господството си над Средиземно море.

– Аха – казал Архимед и замислен се загледал в табличката си. – Че за какво ви е притрябвало това?

– Който е господар на Средиземно море – казал Луций, – той е господар на света. Това е толкова ясно.

– Нима се налага да бъдете господари на света?

– Да. Мисията на Рим е да стане господар на света. И аз ти казвам, че той ще стане.

– Може би – казал Архимед и започнал да бърше нещо на табличката си. – Но аз не бих ви съветвал да правите това, Луций. Слушай да ти кажа, ще станете вие господари на света, но един ден бая зор ще видите да защищавате световното си господство. Жалко за усилията, които ще отидат на вятъра.

– Няма значение; за сметка на това ние ще бъдем велика империя.

– Велика империя – смънкал Архимед. – Дали ще начертая окръжността малка или голяма, от това тя няма да се измени, все си остава окръжност. Границите пак си остават – никога няма да останете без граници, Луций. Мислиш ли, че голямата окръжност е по-съвършена от помалката? Мислиш ли, че ще бъдеш по-голям геометър, ако начертаеш по-голяма окръжност?

– Вие, гърците, непрекъснато си играете на аргументи – възразил стотникът Луций. – Ние доказваме правотата си по-иначе.

– Как?

– С дела. Ето например ние превзехме вашата Сиракуза. Следователно Сиракуза ни принадлежи. Това ясно доказателство ли е?

– Да – казал Архимед и се почесал с калема по главата. – Да, вие превзехте Сиракуза; само че това вече не е и няма да бъде тая Сиракуза, която беше досега. Тя, знаеш ли, беше голям и прославен град, сега вече Сиракуза никога няма да бъде велика. Жалко за Сиракуза!

– Затова пък Рим ще бъде велик. Рим трябва да бъде най-силният по цялото земно кълбо.

– Защо?

– За да устои. Колкото сме по-силни, толкова повече врагове имаме. Ето защо трябва да бъдем най-силни.

– Колкото се отнася до силата – промърморил Архимед, – аз падам малко физик, Луций, и ще ти кажа едно нещо. Силата действа и в резултат на това се обвързва. Колкото по-могъщи ставате, толкова повече сили ще изразходвате за поддържане на могъществото си; и един ден ще дойде момент...

– Какво искаш да кажеш?

– А, нищо. Аз не съм пророк, драги; аз съм само физик. Силата се обвързва. Повече нищо не зная.

– Слушай, Архимеде, не искаш ли да работиш за нас? Нямаш представа какви перспективи ще се открият пред тебе в Рим. Ще имаш възможност да строиш най-силните военни машини на света.

– Ще прощаваш, Луций; аз съм стар човек и бих искал да осъществя още само една или две от своите идеи. Както виждаш, тъкмо съм се заловил да чертая нещо.

– Архимеде, не те ли привлича мисълта да завладяваш заедно с нас света?... Защо мълчиш?

– Извинявай – измънкал Архимед, наведен над своята табличка. – Какво каза?

– Казах, че един човек като тебе би могъл да завладее света...

– Хм, да завладявам света – казал Архимед, дълбоко замислен. – Не се сърди, но тук аз имам нещо много по-важно. Знаещ ли, нещо трайно. Нещо, което ще остане.

– Какво е то?

– Внимавай да не ми заличиш окръжностите! Това е начинът, по който се изчислява повърхността на кръгов сектор.

По-късно било съобщено, че ученият Архимед загинал при случайни обстоятелства.

КРАЙ

© 1932 Карел Чапек
© 1968 Светомир Иванчев, превод от чешки

Karel Čapek
, 1932

Сканиране, разпознаване и редакция: К. Ч.

Издание:

Карел Чапек. Книга апокрифи. Разкази
Издателство „Народна младеж“, София, 1968
Редактор на издателството Вера Филипова
Художник Иван Кирков
Художествен редактор Иван Стоилов
Технически редактор Лазар Христов
Коректор Мери Керанкова

Karel Čapek. Kniha apokryfů
Vydání 4
Československý spisovatel. Praha, 1964

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/10644>]